

GUIA PER AL VISITANT

la llacuna del **samaruc**

A L G E M E S Í

1 Introducció

L'activitat humana genera per definició l'alteració dels ecosistemes. En les darreres dècades, fruit d'una creixent consciència i preocupació per les qüestions de caràcter ambiental per part de la societat, les administracions públiques han anat adaptant les seues polítiques a aquesta nova realitat. En moltes ocasions, la societat urbana del segle XXI viu d'esquenes al medi rural i natural. Tot i que els impactes i agressions sobre els espais naturals afecten directament a tota la població, en moltes ocasions el desconeixement i la desinformació fan poc probable una reacció social contrària aquests fets.

En l'actualitat, **per tal de protegir un entorn el primer pas és donar-lo a conèixer a la societat, presentar-lo públicament i remarcar els seus valors.** A més, es poden posar de manifest les conseqüències negatives que la seua desaparició pot tindre per al conjunt de la ciutadania. És evident que no pot estimar-se ni valorar-se com correspon allò que no es coneix. Per eixa raó, la finalitat última de la guia que es presenta és donar a conèixer un dels llocs més atractius i fràgils que té el municipi d'Algemesí.

Al llarg de la guia de "La Llacuna del Samaruc" les persones que en facen ús podran adonar-se de la quantitat de vida que cap en un espai reduït, de la fragilitat dels éssers que l'habiten i de la importància de l'actitud humana en la conservació de la seua llar. Aquesta és la casa de tots. Dels humans, i de totes les espècies amb les que comparteix el planeta. Per tant, és responsabilitat de tots adoptar una actitud que permeta que les generacions futures puguen gaudir de la bellesa i la diversitat que actualment, i després d'anys d'esforços públics i privats, alberga aquest paratge.

La societat ha de ser conscient de que la destrucció dels espais naturals no li pot ser indiferent, i de que la forma de relacionar-se amb el planeta ha de canviar necessàriament per tal de fer compatible el desenvolupament de les generacions que vindran. És per tant responsabilitat dels veïns d'Algemesí i dels visitants, de tots, conèixer, conservar i protegir-los.

La Llacuna

La Llacuna del Samaruc és un aiguamoll, situat dins l'àmbit del Parc Natural de l'Albufera, que alberga les espècies de fauna i flora més característiques i algunes de les que es troben en perill d'extinció de les zones humides de la Comunitat Valenciana. Amb una superfície de 12.000 m², està formada per una gran llacuna envoltada de vegetació, una zona d'aigües més superficials i una xarxa de canals separats per motes.

El seu habitant més il·lustre i que dona nom a la llacuna és el Samaruc (Valencia hispanica), un peix autòcton de dimensions reduïdes (entre 5 i 7 cm) que sols es troba en uns pocs aiguamolls valencians i està en greu perill d'extinció, de tal manera que la seua desaparició suposaria una pèrdua important per a la fauna piscícola mundial.

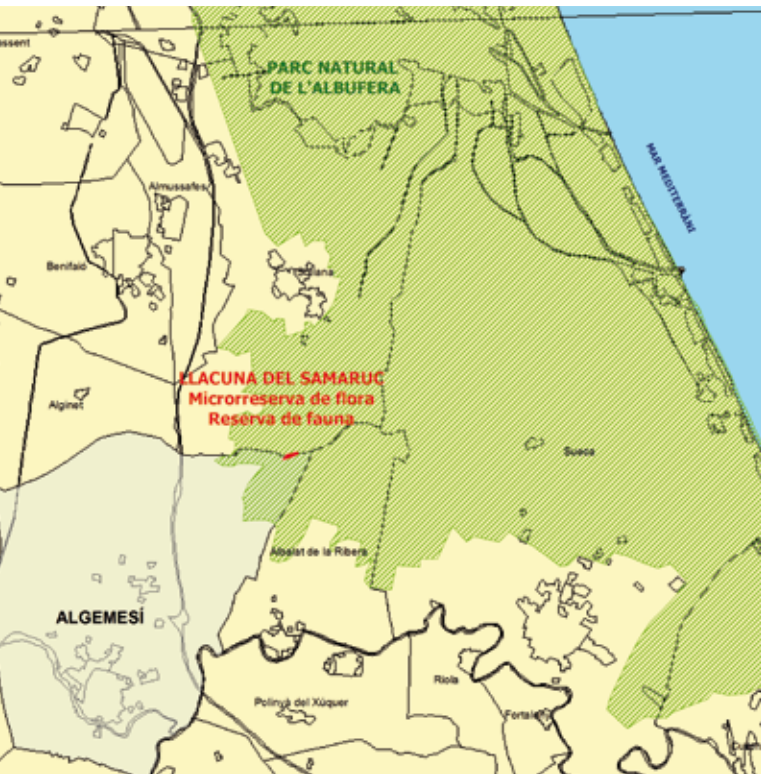
Com arribar?

La Llacuna del Samaruc es localitza al nord-est del terme municipal d'Algemesí a uns 10 Km del casc urbà, a la zona tradicionalment coneguda com "La Punta", a la partida de "El Barranc".

Algemesí és actualment la segona població més gran de la comarca de la Ribera Alta amb més de 28.000 habitants, situada vora la confluència dels rius Xúquer i Magre i a 32 Km al sud de la capital valenciana.

L'accés a la població es possible mitjançant:

- * Tren de Rodalia de Renfe entre València i Xàtiva (línia C2).
- * Autobús des de València, Alzira, Carcaixent, Sueca, Cullera.
- * Automòbil, per l'autovia del Mediterrani A-7, l'auto-pista AP-7 i la comarcal CV-42.

Accés

Una vegada a Algemesí l'opció recomanada és apropar-se a l'Aula de la Natura, situada al Convent de Sant Vicent Ferrer al carrer C/ Nou del Convent, 71. Des de l'estació de rodalies només cal caminar uns 300 m.

A l'Aula de la Natura es pot consultar informació sobre la Llacuna, veure un audiovisual sobre aquesta i contemplar els exemplars de prop a un aquari temàtic. A més al Convent de Sant Vicent Ferrer es troba el Museu de la Festa, on una exposició permanent descriu al visitant les festivitats d'Algemesí: La Mare de Deu de la Salut i la Setmana Taurina.

Des de l'Aula de la Natura es recomana eixir cap a la Llacuna en bicicleta o a peu ja que a la zona l'espai d'estacionament de vehicles és reduït, a més que aquests mitjans de transport són molt més sostenibles i ajuden a mantenir la tranquil·litat i l'equilibri de l'entorn natural. Podeu utilitzar de bades bicicletes del sistema Ambici de l'estació de Rodalies o a qualsevol altra base. Consulteu les condicions en el Museu de la Festa.

Ruta en bicicleta o a peu:

Opció 1: Pel Carril-bici

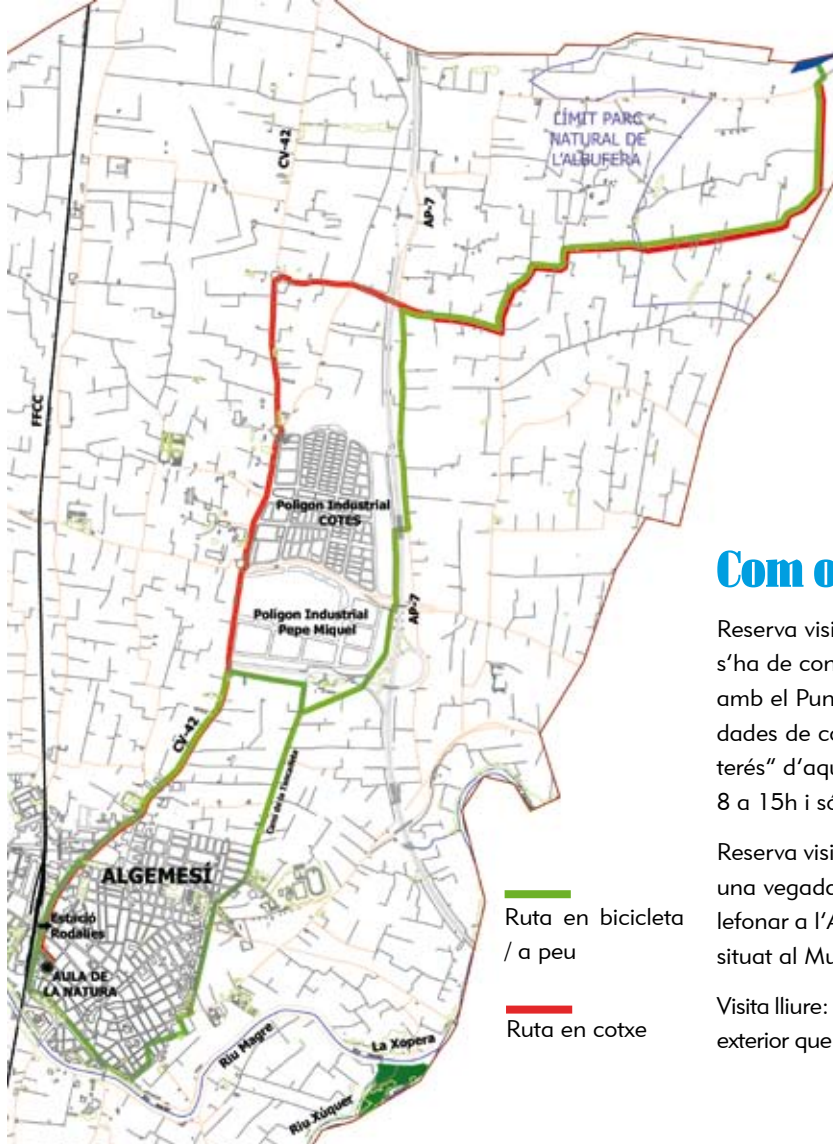
Eixint de l'Aula de la Natura dirigir-se cap a l'esquerra per a incorporar-se a la Ronda del Calvari, continuar a la dreta fins la rotonda de la Muixeranga i prendre l'eixida direcció a València que va a l'ermita de Sant Onofre, on ens incorporarem al carril-bici que ens durà al polígon de Cotes. Passarem per baix de l'autopista per a incorporar-nos al camí Regant de l'Almadrí en direcció nord i a continuació, pel Camí de la Caseta de Josep, arribarem al Camí de la Creu. Aquest camí ens durà a la mateixa entrada de la Llacuna.

Distància total: 9,7 Km

Opció 2: Pels Pares d'Algemesí

Eixint de l'Aula de la Natura dirigir-se cap a l'esquerra per a incorporar-se a la Ronda del Calvari, continuar a l'esquerra fins el Parc de Salvador Castell on trobarem una indicació de la Ruta Ambiental i Saludable. Seguir les indicacions de la ruta Saludable (blava) que ens dirigeixen a la Plaça de l'1 de maig, on es troba el panell central de les rutes, enllaçant amb la Ruta Al Treball en direcció al Polígon Cotes pel Camí de la Tancadeta. Al polígon de Cotes passarem per baix de l'autopista per a incorporar-nos al camí Regant de l'Almadrí en direcció nord i a continuació, pel Camí de la Caseta de Josep, arribarem al Camí de la Creu. Aquest camí ens durà a la mateixa entrada de la Llacuna.

Distància total: 9,7 Km

Llacuna del Samaruc

Ruta en cotxe

Eixir per la Ronda del Calvari en direcció València per la CV-42 fins la rotonda que encreua amb el Camí de la Caseta de Josep. A partir d'ací seguir les indicacions cap a la Llacuna del Samaruc.

Distància total: 9,6 Km

Com organitzar la visita?

Reserva visita guiada entre setmana: Per tal d'accedir a la Llacuna s'ha de concertar visita contactant amb l'Ajuntament d'Algemés o amb el Punt d'Informació Turística situat al Museu de la Festa. Les dades de contacte les podeu consultar al l'apartat de "Dades d'interés" d'aquesta guia. Les visites es fan entre setmana en horari de 8 a 15h i són guiades per personal de l'Ajuntament.

Reserva visita guiada caps de setmana: es concerten visites guiades una vegada al mes els dissabtes de matí. Per a més informació telefonar a l'Ajuntament d'Algemés i/o al Punt d'Informació Turística situat al Museu de la Festa.

Visita lliure: Si no es pot concertar cita, existeix un recorregut perimetral exterior que es pot fer de manera lliure tant en bicicleta com a peu.

- Ruta en bicicleta / a peu
- Ruta en cotxe

② L'espai natural protegit

Un poc d'història

Al municipi d'Algemesí els espais naturals es troben lligats a l'aigua, ja siga en el seu aspecte fluvial en la confluència dels rius Xúquer i Magre a La Xopera, o en les aigües tranquilles de la marjal i els aiguamolls a la part del terme inclosa al Parc Natural de l'Albufera.

Amb la finalitat de contribuir a la recuperació del samaruc i altres espècies autòctones amenaçades del Parc Natural de l'Albufera, l'any 1995 es va signar un conveni entre l'Ajuntament d'Algemesí i la Conselleria de Medi Ambient per a crear la Llacuna del Samaruc. La base d'aquest conveni la va constituir el projecte LIFE de "Creació d'una xarxa de reserves per al Samaruc en zones humides de la Comunitat Valenciana".

Fruit d'aquest conveni, l'Ajuntament va cedir els terrenys per a la reserva i realitzà treballs de vigilància i manteniment. Per la seua part, la Conselleria de Medi Ambient aportà el capital per a la realització del projecte i les dues entitats s'encar-

regaren d'aportar el personal tècnic per al disseny i manteniment del lloc i reintroducció de fauna i flora. La zona triada per a la ubicació de la nova reserva va ser una àrea de marjal ben conservada dins del Parc Natural de l'Albufera on, a més, la disponibilitat d'aigua de bona qualitat estigués assegurada. El disseny de la llacuna es va plantejar perquè es plasmes un model representatiu de les zones humides valencianes.

La construcció de la llacuna començà en setembre de 1995 amb una perforació de 39 m de profunditat que aporta un cabdal de 38 l/min a una temperatura constant de 18 °C. Va ser necessària la col·locació d'estaques a la vora de la Sèquia del Barranc per a subjectar la mota. La terra extreta de l'excavació de les llacunes es va utilitzar per a construir la barrera perimetral on ara creix la vegetació. Aquesta mota té dues

funcions, permetre el recorregut a peu al voltant de la Llacuna i evitar que entren les aigües contaminades de les sèquies i les espècies piscícoles exòtiques que alterarien l'equilibri de l'ecosistema.

L'àrea protegida està formada per una llacuna gran amb dues illes, on la vegetació permet la nidificació de diferents aus. Entre aquestes illes existeix una elevació de terra des del fons de la llacuna en forma d'anell irregular que no arriba a la superfície de l'aigua i que sembla un atol·ló. La profunditat màxima de la llacuna és d'un metre i mig i va disminuint cap a la vora formant un talús suau.

La llacuna comunica amb un canal principal que proveeix d'aigua una superfície d'elevada pendent on el nivell hídric és menor. A continuació hi ha una zona de canals secundaris separats per motes amb vegetació, finalment es troba l'escorredor a la séquia de Sollana provist de dos filtres de malla fina. La reserva està protegida per una tanca per a evitar agressions al patrimoni natural.

Amb la finalització de les obres al maig de 1996, començà la plantació de les espècies més característiques d'arbres de bosc de ribera així com de les plantes subaquàtiques i palustres de l'Albufera. Seguidament s'introduïren els animals invertebrats i, per últim, els vertebrats.

Actualitat de la Llacuna

La finalitat de la Llacuna no és únicament la recuperació del samaruc (*Valencia hispanica*) sinó que es tracta d'un ecosistema al qual es fan reintroduccions periòdiques d'altres espècies de fauna autòctona amenaçades. La Conselleria de Medi Ambient, mitjançant els seus tècnics en biodiversitat, fa un seguiment de les espècies animals amenaçades a la Llacuna i programa reintroduccions periòdiques d'exemplars segons la seua població. Afortunadament està comprovant-se que existeix una representativitat de tots ells en diferents estats de desenvolupament.

Des de la seua creació al 1996 i fins l'actualitat, s'han alliberat a la Llacuna de manera periòdica d'un total de 46.000 samarucs, 36.200 punxosets (*Gasterosteus aculeatus*), 7.400 rabosetes (*Colbitis paludica*) i 150 bavoses de riu (*Blennius fluviatilis*). Tots aquests exemplars provenen de les dues piscifactories de la Conselleria de Medi Ambient situades al Palmar i a Polinyà del Xúquer, on es reproduïxen espècies en perill i protegides.

La resta de fauna de la Llacuna, aus, mamífers, amfibis etc... es troba allí de manera espontània, es a dir, sense haver-la introduït. Aquest fet indica la bona salut de l'ecosistema de la Llacuna, ja que aquests essers han fet d'ella la seua llar o el seu lloc de descans en el cas de nombroses aus migratòries.

Respecte a la flora, cal dir que l'any 2002 la Llacuna va ser declarada Microrreserva de Flora. Les microrreserves són parcel·les de xicotetes dimensions i elevat valor botànic, destinades al seguiment, estudi i conservació a llarg termini de les espècies vegetals i tipus de vegetació endèmics –exclusius d'un territori– rars o amenaçats de la Comunitat Valenciana.

A la Llacuna d'Algemesi podem contemplar espècies que es troben al Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades com el nenúfar blanc (*Nymphaea alba*) en perill d'extinció; el trèvol de quatre fulles o agret d'aigua (*Marsilea quadrifolia*) i la trencadalla (*Kosteletzkya pentacarpos*) considerades totes elles vulnerables. Com espècie protegida trobem el lligabosc valencià (*Lonicera biflora*).

Es pot dir que la Llacuna s'ha convertit en un "laboratori a l'aire lliure", al qual s'han dut a terme diferents estudis per part de la Conselleria de Medi Ambient i el Jardí Botànic. Com a exemple d'investigació citar el treball del Jardí Botànic de València amb la *Lisimachia ephedrum*, espècie típica d'ecosistemes humits de zones elevades que es va trobar com una excepció a Guadassuar, i que els botànics intentaren reproduir a la Llacuna del Samaruc. Cal remarcar també el treball amb la població de trèvol de quatre fulles, ja que ha permés els científics valencians estudiar aquesta espècie que a Espanya només es troba a la Llacuna del Samaruc i al Parc Natural del Delta de l'Ebre.

El seu procés de creació i l'evolució del seu ecosistema també ha estat un referent en la restauració integral de zones humides. En aquest sentit s'ha rebut la visita de membres de Planta Europa, una xarxa d'organitzacions que treballen per a la conservació vegetal a l'àmbit europeu, amb l'objectiu de "prendre nota" del model d'Algemés per a exportar-lo a diferents països mediterrànies amb zones humides similars.

Però la Llacuna no només ha despertat l'interés científic, aquesta s'ha convertit en un punt d'educació ambiental visitat per membres d'universitats d'arreu del món, escoles taller, escoles d'adults, centres educatius, associacions, grups excursionistes, etc.. Fins i tot ha estat visitada i ha aparegut a mitjans de comunicació estatals com El Escarabajo Verde de TVE; autonòmics, com Europa al dia i Medi Ambient de RTVV; comarcals i locals.

Des de l'any 2010 s'han organitzat visites una vegada al mes els dissabtes per tal d'apropar a la població aquest espai únic de conservació, guiades per un especialista d'aquest espai protegit.

A la Llacuna d'Algemés s'ha aconseguit una estabilitat natural de l'ecosistema recreant un hàbitat aquàtic que es troba en perill de desaparèixer en molts llocs. En resum, la importància de la Llacuna com a espai de conservació de flora i fauna radica en que :

- * Constitueix un lloc d'elevada biodiversitat així com un reservori genètic d'algunes espècies vegetals i animals.
- * Mitjançant la recuperació d'aquest tipus d'hàbitat s'evita l'extinció de les espècies i s'asseguren zones de protecció perquè perduren al llarg del temps.
- * És un lloc idoni des del punt de vista de l'educació ambiental i serveix per a conscienciar al públic de la importància de protegir les zones humides.
- * Des del punt de vista científic i naturalista, representa una zona d'estudi i experimentació molt adequada.

③ Les joies de la llacuna: flora i fauna amenaçada

L'ecosistema de la Llacuna està compost per arbres característics dels boscs de ribera, que provenen de plançons obtinguts a partir d'arbres d'entorns naturals com La Xopera d'Algemesí, les motes de l'Albufera, els marges del Riu Verd o de llavors. Trobem xops blancs (*Populus alba*), diferents salzes i vimeres (*Salix alba*, *Salix eleagnos*, *Salix purpurea*, *Salix atrocinerea*), fleixos de fulla menuda (*Fraxinus angustifolia*), oms (*Ulmus minor*) i tamarius (*Tamarix africana*). Les espècies que formen l'estrat herbaci de la Llacuna són principalment **palustres** com el lliri groc (*Iris pseudacorus*) i els joncs (*Scirpus maritimus*, *Scirpus tabernaemontani*), la mansega (*Cladium mariscus*) o l'espargani (*Sparganium erectum*); **aquàtiques** com nenúfar blanc (*Nymphaea alba*), el mil fulles (*Myriophyllum verticillatum*) i **d'herbassars humits, rambles o arenes litorals** com el trèvol de quatre fulles (*Marsilea quadrifolia*), el lligabosc valencià (*Lonicera biflora*), la nadaleta (*Narcissus tazetta*), la trencadalla (*Kosteletzkya pentacarpos*), la corretjola gran (*Calystegia sepium*), la lípia (*Lippia nodiflora*) i la cesquera (*Erianthus ravenae*).

Entre aquesta vegetació i a l'aigua de les llacunes habiten diferents espècies de peixos d'aigua dolça entre els que es troben el samaruc (*Valencia hispanica*), el fartet (*Aphanius*

iberus), la raboseta (*Cobitis paludica*), el punxoset (*Gasterosteus aculeatus*) i la bavosa de riu (*Blennius fluviatilis*).

També es troben invertebrats aquàtics com la gambeta de l'Albufera (*Plaemonetes zariqueri*), la gamba gavatxa (*Dugastella valentina*) i la puça d'aigua (*Daphnia pulex*) i també petxinots (*Unio elongatulus*, *Potomida littoralis*), molt afectats per la contaminació de les aigües però que a la Llacuna proliferen sense problemes. L'amfibi més abundant és la granota comú (*Rana perezi*) que conviu amb rèptils com la serp d'aigua (*Natrix maura*).

Respecte a les aus, segons l'època de l'any es poden observar diferents espècies entre les que podem citar el blauet (*Alcedo atthis*), l'arpellot comú (*Circus aeruginosus*), la camallonga (*Himantopus himantopus*), l'agró blau (*Ardea cinerea*), la xixarra de canyar (*Acrocephalus scirpaesus*). Existeixen dos aus aquàtiques que han establert la seua nidificació a la Llacuna: la polla d'aigua (*Gallinula chloropus*) i el collverd (*Anas platyrhynchos*). Entre els mamífers destacar el ratolí de camp (*Apodemus sylvaticus*) i la rata d'aigua o "talpó" (*Arvicola sapidus*).

Algunes espècies de la Llacuna formen part del **Catàleg Valencià d'Espècies Amenacades** perquè es troben en perill

d'extinció, són vulnerables o estan protegides. La seua conservació comença pel seu coneixement, i per aquesta raó es descriuen a continuació amb major detall les espècies protegides més significatives que habiten a la Llacuna del Samaruc.

Fauna

Valencia hispanica

Família: Ciprinodòntids

Nom comú valencià: Samaruc

Nom comú castellà: Samaruc

Hàbitat:

Aigües poc salines a les marjals, ullals i canals de reg, amb molta vegetació subaquàtica i escassa corrent. Els alevins es troben en aigües menys profundes, mentre que els exemplars adults prefereixen més profunditat i major cobertura vegetal.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada: Annex I. En perill d'extinció.

Catàleg Espanyol d'Espècies de Fauna Amenaçada: En perill d'extinció

Conveni de Berna: espècie estrictament protegida

Directiva Hàbitats: inclosa a l'Annex II (Espècies animals i ve-

getals d'interés comunitari per a la conservació dels quals és necessari designar zones especials de conservació) i l'Annex IV (Espècies animals i vegetals d'interés comunitari que requereixen una protecció estricta).

Categoria UICN: En perill

Distribució:

Espècie endèmica d'Espanya, només la trobem en alguns llocs (distribució fragmentada) de la Comunitat València i Catalunya (delta de l'Ebre). Es sol trobar en hàbitats en bon estat de conservació com l'Albufera, la marjal de Pego-Oliva, el Prat de Cabanes i la Llacuna del Samaruc (Algesesí) entre d'altres. La importància dels ullals radica en el paper que juguen com a reserva genètica d'espècies en perill d'extinció.

Descripció i biologia:

Peix de xicotetes dimensions (entre 5 i 7 cm), amb la boca dirigida cap amunt i plena de petites dents puntegudes. Els mascles tenen les vores de les aletes dorsal i caudal groc ataronjades, mentre que les femelles les presenten de color marró. Són carnívors i s'alimenten pricipalment d'invertebrats aquàtics i larves. El seu període reproductor en condicions naturals va de març fins el final de l'estiu. Les femelles ponen varies vegades durant aquest període centenars d'ous d'uns 2 mm de diàmetre, proveïts d'un peduncle adhesiu que els permet quedar entre la vegetació d'una a dues setmanes fins la seua eclosió.

Amenaces de l'espècie:

- * **Destrucció de l'hàbitat:** l'elevada especificitat del medi on han de viure fa que la desaparició o alteració d'aquest supose un perill per a la supervivència de l'espècie.
- * **Contaminació de les aigües continentals:** residus urbans, agrícoles i industrials que arriben a les aigües tant superficials com subterrànies.
- * **Introducció d'espècies exòtiques:** la gambússia, la perca sol, el black-bass o la perca americana provoquen un desequilibri en les comunitats de peixos autòctons que poden arribar a desaparèixer.

Aphantophis iberus

Família: Ciprinodòntids

Nom comú valencià: Fartet

Nom comú castellà: Fartet

Hàbitat:

Alta adaptabilitat a condicions ambientals extremes. Classificats com a peixos d'aigua dolça, però poden suportar condicions de molta salinitat. Els trobem en canals influenciats per la mar, aiguamolls, estuaris, rius costers, etc.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada: Annex I. En perill d'extinció.

Catàleg Espanyol d'Espècies de Fauna Amenaçada: En perill d'extinció

Conveni de Berna: Annex III / Conveni de Barcelona: Annex II
Directiva Hàbitats: Annex II / Categoria UICN: En perill

Distribució:

Espècie endèmica d'Espanya, només la trobem en alguns llocs del litoral mediterrani i a les costes de la vessant atlàntica del la península. Dins la Comunitat Valenciana el trobem a l'Albufera, la marjal de Pego-Oliva, Prat de Cabanes i la Llacuna del Samaruc (Algemesi) entre d'altres.

Descripció i biologia:

Cos curt i massís, d'entre 3 i 5 cm de llargària. La boca és xicoteta i protàctil, proveïda de mandíbules amb dents tricúspides en una sola fila. Tenen dicromatisme sexual (canvi de color entre mascle i femella). Els mascles presenten flancs proveïts de vint bandes platejades, l'aleta caudal rallada amb 3-5 bandes blau obscur. Les femelles són grises, amb els flancs puntejats de color negre i de forma irregular. Es considera omnívor, ja que si bé s'alimenten habitualment d'invertebrats subaquàtics, també poden alimentar-se de fitoplàncton i detrits. Les seues principals amenaces són la introducció d'espècies invasores com la gambússia, la perca sol, el black-bass o la perca americana, juntament amb la destrucció dels seus hàbitats per la mà de l'home.

Gasterosteus aculeatus

Família: Gasterostèrids

Nom comú valencià: Punxoset

Nom comú castellà: Espinoso

Hàbitat:

Aigües estancades o de corrents dèbils, però sempre netes i amb molta vegetació subaquàtica.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada: Annex I.

En Perill d'extinció

Categoria UICN: En perill

Distribució:

Espècie citada històricament a molts hàbitats de la Comunitat Valenciana, però en l'actualitat es troba present a la marjal de Peníscola, la Sèquia del Rei, la marjal de Pego-Oliva i s'ha reintroduït a la Llacuna del Samaruc d'Algemesí.

Descripció i biologia: Peix de xicotetes dimensions (5 cm), sense escames i proveït de plaques dorsals i laterals. La primera aleta dorsal porta tres radis espinosos, i un radi les aletes ventrals i anal. Els mascles presenten una coloració rogenc molt vistosa en la part inferior del cos.

S'alimenta d'invertebrats menuts i ocasionalment de vegetals.

Simbolisme / curiositats:

El seu nom és degut a que quan es troba en perill desplega les punxes de la aleta dorsal com a mesura de defensa.

Unio elongatulus valentinus

Família: Uniònids

Nom comú valencià: Petxinot o clòtxina de riu

Nom comú castellà: Almeja de río o náyade

Hàbitat:

Viu soterrat en fons d'arenes i graves. Sòl aparèixer en zones d'aigües estancades, però també en les zones més baixes dels rius on les aigües són més lentes. És pròpia d'aigües amb molta duresa (concentracions de fins a 100 mg/l de Ca).

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçada: Annex I.

En Perill d'extinció

Conveni de Berna: Annex III

Directiva Hàbitats: Annex V

Distribució:

Dins la Comunitat Valenciana només ocupa l'espai situat entre Benicàssim (Castelló) i el sud de la província de València.

Pel riu Xúquer es poden trobar exemplars fins l'embassament de Tous.

Descripció i biologia:

Petxina trapezoide i oblonga, sòlida i amb les valves prou unflades, la part inferior arrodonida i la posterior allargada. L'interior està perlat. En l'estat larvari, estan proveïdes d'unes fortes espines amb les que s'adhereixen a les aletes, cues i brànquies dels peixos, que els serveixen de transport. Després s'alliberen els juvenils i es fixen al sòl. Poden superar el 115 mm de llargària. Absorbeix xicotetes partícules per uns sifons que filtren l'aigua.

Circus aeruginosus

Família: Accipítrids

Nom comú valencià: Arpella comú, Arpella de marjal

Nom comú castellà: Aguilucho lagunero occidental

Hàbitat:

Vinculat a les zones humides, generalment de grandària mitjana o gran, amb importants masses de vegetació palustre. Nidifica en el sòl entre la vegetació palustre. Durant l'època hivernal apareix en altres ambients, vinculats amb l'aigua, com zones fluvials, arrossars i embassaments.

Estat de protecció:

Catàleg Espanyol d'Espècies Amenaçades: Interès especial.
Catàleg Valencià d'Espècies de Fauna Amenaçades: Annex I- En perill d'extinció.

Conveni de Berna: Annex II / Conveni de Bonn: Annex II

Distribució:

La subespècie present a Espanya es distribueix pel centre i oest del continent Eurasiàtic. A Espanya nidifica principalment en les conques del Duero, Ebre i Tajo, així com a La Manxa humida i els aiguamolls del Guadalquivir. Durant l'època hivernal es reben importants efectius d'origen europeu.

Descripció i biologia:

Au rapinyaire de grandària mitjana (longitud: 52 cm, Pes: 400-800 g). El seu plomatge és de coloració marró prou uniforme, amb ales i cua llargues. Els mascles adults tenen gris a les ales i la cua, mentre que les femelles són marró fosc amb espatlles, gola i front pàl·lids. Els immadurs són similars a les femelles.

Amenaces de l'espècie:

Entre les causes de la seua extinció com nidificant s'ha citat l'ús de pesticides, com el DDT, en l'agricultura de l'arròs durant els anys setanta. També destaca la transformació i dessecació dels aiguamolls fins a la seua protecció oficial o la crema de la vegetació palustre durant l'època de cria. La pèrdua

de la qualitat de la coberta vegetal i la captura d'individus del niu en els seus hàbitats de cria limita la seua reproducció. La contaminació dels mitjans aquàtics, especialment per plom (plumbisme), pot afectar-li directament així com a les espècies de les quals s'alimenta.

Flora

Nymphaea alba

Família: Nymfàcies

Nom comú valencià: Nenúfar blanc

Nom comú castellà: Nenúfar blanco

Època de floració: de maig a setembre.

Hàbitat:

llacunes, torberes litorals, cursos d'aigua molt lents, pròxims a la desembocadura, així com sèquies i canals profunds de marjals i zones agrícoles, sempre en aigües dolces o lleugerament salobroses, estancades o de corrent lent.

Característiques:

Planta aquàtica de fulles arrodonides de 10 a 30 cm de diàmetre, amb flors solitàries de color blanc. El seu fruit és ovoide, està cobert de cicatrius i madura baix l'aigua.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades: Annex Ia. En Perill d'Extinció.

Amenaces:

L'elevada pressió antròpica sobre el seu hàbitat, l'eutrofització i contaminació de les aigües amb residus químics i fitosanitaris d'ús agrícola, la dessecació de llacunes i marjals, la recol·lecció abusiva per a cultiu ornamental i la proliferació d'algunes espècies exòtiques invasores són responsables de la seua reducció i, en la majoria dels casos, de la seua desaparició.

Etnobotànica:

S'utilitza la seua flor i el rizoma pel seu contingut en tanins i alcaloides que tenen propietats antiespasmòdiques, sedants i antibiòtiques. A l'edat mitjana va ser consumida com anafrodisíaca (efecte contrari a l'afrodisíac).

Kosteletzkya pentacarpos

Família: Malvàcies

Nom comú valencià: Trencadalla

Nom comú castellà: Malva acuàtica

Època de floració: de juliol a octubre.

Hàbitat:

Herbassars humits dels aiguamolls litorals salobrosos. Es localitza majoritàriament en els illots torbosos, denominats localment "mates", i en les riberes de canals i séquies de l'Albufera de València i el seu entorn.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de **Flora Amenaçades**: Annex Ib. Vulnerables.

Distribució:

En les costes mediterrànies apareix de forma molt puntual; no obstant això, resulta abundant en els deltes dels principals rius dels mars Negre i Caspi. Les poblacions espanyoles, localitzades a Catalunya, Balears i Comunitat Valenciana, representen el límit occidental de la seua àrea.

De les diverses actuacions de conservació que s'han fet des de la Conselleria de Medi Ambient creant poblacions experimentals, l'única que es manté estable és la de la Llacuna del Samaruc a Algemesí.

Característiques:

Herba perenne de fins 2 metres d'alçada, coberta d'una fina pubescència estel·lada. Flors color rosat-violaci amb pètals d'entre 2 i 3 cm.

Etnobotànica:

Cultivada com productora de fibra de bona qualitat a algunes parts de la zona mediterrània i particularment en Azerbaitjan.

Lonicera bilflora

Família: Caprifoliàcies

Nom comú valencià: Lligabosc valencià

Nom comú castellà: Madreselva

Època de floració: de juliol a agost

Hàbitat:

Boscs de ribera mediterranis i orles arbustives.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades: Annex II. Protegida no catalogada.

Característiques:

Liana de fulla perenne, branquillons pàl·lids, limbe foliar de 2 a 5 cm, glabre a l'anvers, grisenc i pubescent al revers; corol·la groguenca. Fruits de color blanc fosc o negre.

Etnobotànica:

Antigament el gènere dels lligaboscs es denominava *Peryclimenum*, que és també el nom grec d'un dels argonautes (*Peiklýmenos*), que tenia el do d'adoptar qualsevol forma, fent referència al caràcter voluble de les tiges de la planta.

Marsilea quadrifolia

Família: Marsileàcies

Nom comú valencià: Agret d'aigua

Nom comú castellà: Trébol de agua

Època de floració: esporula de juny a setembre (planta sense flors).

Hàbitat:

Llocs periòdicament inundats com arrossars i fanguissars.

Estat de protecció:

Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades: Annex Ib. Vulnerables.

Característiques:

Falaguera aquàtica i perenne. Fronda llargament peciolada amb 4 foliols amb el marge sencer o lleugerament ondulat.

Distribució:

Distribució eurasiàtica. En la Península Ibèrica es troba en el Nord de Portugal, entre els rius Duero i Miño, i en àrees iberolevantines, com Girona, el Delta de l'Ebre i la Comunitat Valenciana. En aquesta última, la seua presència es limita a una població en els arrossars que envolten l'Albufera de València; també ha sigut citada al Prat de Cabanes-Torreblanca (Castelló).

Amenaces:

Els canvis introduïts amb l'activitat agrícola intensiva de zones humides, amb un augment excessiu d'herbicides, pesticides i abonaments, unit a l'eutrofització i contaminació de les aigües i a les actuacions directament encaminades a la seua erradicació, es consideren responsables de que desaparega en el nostre territori.

Accions de conservació:

A partir de material procedent del Delta de l'Ebre (Tarragona), l'equip de pteridologia del Jardí Botànic de la Universitat de València ha assajat tècniques de reproducció d'aquesta espècie. Es conserva part del material recol·lectat en el banc de germo-plasma del citat jardí botànic. S'han desenvolupat assajos d'introduccions experimentals en mitjans controlats. En la Llacuna del Samaruc d'Algemesí ha sobreviscut una xicoteta població.

Salix alba

Família: Salicaceae

Nom comú valencià: Salze blanc

Nom comú castellà: Sauce blanco

Època de floració: d'abril a maig

Hàbitat:

Bosc de ribera de les zones mediterrànies i de l'estatge montà, sovint molt a prop de l'aigua.

Estat de protecció:

no es troba protegit pel Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades.

Característiques:

Arbre caducifoli de grans dimensions amb branques llargues i flexibles. Les fulles són lanceolades amb el revers blanquinós densament cobert de pèls sedosos.

Etnobotànica:

Es tracta d'una espècie amb diferents aplicacions. És comestible i té usos alimentaris; amb la seua fusta es fabriquen socs, mistos i furgadents i amb les vares es fan cistelles, mobles, etc.. També s'utilitza la seua corfa per les propietats medicinals ja que conté salicina, una substància precursora de l'àcid acetil-salicílic de l'aspirina. S'usa popularment com a febrífuga, tònica, sedant i antireumàtica.

Tamarix gallica L.

Família: Tamaricaceae

Nom comú valencià: Tamariu, Gatell, Farga

Nom comú castellà: Taray, Atarfe, Tamarisco

Època de floració: d'abril a maig

Hàbitat:

Sòls humits salobrosos, al costat de xicotets torrents i a prop de la mar.

Estat de protecció:

No es troba protegit pel Catàleg Valencià d'Espècies de Flora Amenaçades.

Característiques:

Arbust o arbre menut de zones humides. Fa les inflorescències primes de 5 mm d'ample o menys, que ixen sobre les branques tendres no lignificades, a diferència de Tamarix africana que les té a sobre de les branques velles. Floreix a la segona meitat de la primavera.

Etnobotànica:

El Tamariu és una planta astringent, ja que en la seua composició trobem moltes substàncies taníques. Els tanins són substàncies aromàtiques de sabor astringent, que tinen i adoben la pell. Són generalment solubles en aigua i precipiten els metalls pesats; d'ací que moltes vegades s'utilitzen com a antídots després d'una intoxicació.

4 Paisatge

Es pot complementar la visita a aquest espai natural de conservació i educació ambiental amb un recorregut pel patrimoni cultural del municipi o fins i tot apropant-se altres punts i paisatges naturals dels voltants.

Creu dels Sants de la Pedra

Basílica de Sant Jaume

Logo ruta monumental

Capella de la Troballa

Paret de Pardines

La Xopera

Punt d'inici de les Rutes Ambientals i Saludables al Parc Bernat Guinovart

Rutes Ambientals i Saludables

Al terme municipal d'Algemesí

- * Ruta Monumental
- * Rutes Ambientals i Saludables (La Xopera)
- * Paret del Molinet
- * Paret de Pardines
- * Paret de Cotes
- * Convent de Sant Vicent Ferrer
- * Creu dels Sants de la Pedra
- * Pont de les Baranes
- * Basílica de Sant Jaume
- * Casino Liberal
- * Cases modernistes al carrer Muntanya
- * La Capella de la Mare de Déu de la Salut

Punts singulars dels voltants:

- * La muntanyeta dels Sants (Sueca)
- * L'ullal de Baldoví (Sueca)
- * L'assut de la Marquesa (Sueca)
- * Paratge Natural Municipal de La Murta i La Casella (Alzira)
- * Paratge Natural Municipal de l'Hort de Soriano (Carcaixent)
- * Paratge Natural Municipal de Les Fontanelles (Corbera)

⑤ Recomanacions i normes

- * Gaudiu de les plantes en el seu lloc, no les arranqueu.
- * Passegeu per les sendes, si eixiu podeu ocasionar danys irreparables.
- * Respecteu els elements i senyalitzacions del recorregut.
- * Observeu la natura en silenci, la fauna i la resta de visitants ho agrairan.
- * No deixeu rastre del vostre pas, podeu dipositar els residus en un contenidor quan arribeu al poble.
- * No feu foc ni enceneu petards.
- * Telefoneu al 112 en cas d'incendi o qualsevol succés que perjudique al medi ambient.

⑥ Dades d'interés

* Ajuntament d'Algemesí

Adreça : Pl. Major, 3

Telèfon: 96 201 9000 (centraleta)

Correu electrònic: ajuntament@algemesi.net

Web: www.algemesi.net

* Punt d'Informació Turística

Adreça : C/ Nou del Convent, 71

Correu electrònic: touristinfo_algemesi@gva.es

* Museu Valencià de la Festa (Convent Sant Vicent Ferrer)

Adreça : C/ Nou del Convent, 71

Telèfon: 96 201 86 30

Correu electrònic: museu@algemesi.net

Web: www.museuvalenciadelafesta.com

* Policia Local 96 201 90 09

* Policia Nacional 96 241 03 66

* Guàrdia Civil 96 241 02 05

* Bombers 96 240 30 80

* Centres de Salut d'Algemesí:

Parc de Salvador Castell 96 248 25 78

Plaça de la Ribera 96 248 16 97

7 Bibliografia

Banc de Dades de Biodiversitat. Conselleria de Medi Ambient, Aigua, Urbanisme i Habitatge. Generalitat Valenciana.

<http://bdb.cma.gva.es> (Consulta electrònica)

Herbari Virtual del Mediterrani Occidental. Universitat de les Illes Balears, Universitat de Barcelona, Universitat de València. <http://herbarivirtual.uib.es> (Consulta electrònica)

BUENO I BIOSCA, E; FERRAGUT I LLÀCER, R; RAMIRO I ROCA, E (2000). *La Llacuna del Samaruc. Materials per a la visita*. Ajuntament d'Algemesí

CASTROVIEJO, S.; LAÍN, M.; LÓPEZ GONZÁLEZ, G.; MONTSERRAT, P.; MUÑOZ GARMENDIA, F.; PAIVA, J. I VILLAR, L. (eds.) (1986). *Flora iberica. Plantas vasculares de la Península Ibérica e Islas Baleares*. Real Jardín Botánico C.S.I.C. Madrid.

BOLÒS, O.; VIGO, J. (1984-2001): *Flora dels Països Catalans*, Barcelona.

Material gràfic

MediXXI-GSA

Ajuntament d'Algemesí

Museu Valencià de la Festa

Josep Emili Naval

Piscifactoria de El Palmar.

Banc de Dades de Biodiversitat GVA

Textos

MediXXI-GSA, S.L.:

Genoveva Ballesteros Amat

Ferran Dalmau Rovira

Yolanda López Montero

Alfons Domínguez Gento

Disseny gràfic:

Edicions 96

Dipòsit legal:

V-3582-2011

ISBN:

978-84-935725-2-5

Notes de camp

de **M** Regidoria
edi Ambient

parc **natural** de l'**albufera**